

ÕPPUSE ZAPAD 2017 KAJASTAMINE VENEMAA MEEDIARUUMIS

Vladimir Sazonov, Aleksandr Gontšarenko

1. Sissejuhatus: õppus Zapad 2017 kui infosõja relv¹

Artikli eesmärk on analüüsida venekeelseid meediakanaleid, milles kajastati õppust Zapad 2017, ning tuua välja olulisemad ja levinumad teemad ja teemaplokid, mida need kanalid levitasid Eesti ja kogu Balti regiooni venekeelse auditooriumi seas. Artiklis pööratakse tähelepanu vaid õppuse informatsioonilis-psühholoogilisele aspektile. Nagu on märkinud Harri Mägi ja Lauri Vitsut, on infosõda „vahel nimetatud ka tüüpiliseks postmodernseks sõjaks, mille põhiolomusse kuulub asümmeetrilisus. Eriliseks muudab infosõja veel seegi, et oma militaarsest algupärast ja põhiväljundist hoolimata kandub infosõda üha enam mittesõjalisel sfääri. Teisisõnu võib infosõda aset leida kõikjal meie igapäevaelus ning piirid sõja ja rahuaja vahel hägustuvad üha enam“.²

Tänapäeval kasutatakse modernse infosõja tõhusate relvadena sõjalisi õppusi ja operatsioone, mille üks tähtis eesmärk on vastast eksitada, desinformeerida, hirmutada ja naeruvääristada. Laiemas mõttes on tegu informatsioonilis-psühholoogilise mõjutamise ning selle eri viisidega.³ 20. sajandi viimased aastakümned ning 21. sajandi algus on näidanud, et sõjalisi õppusi viiakse sageli läbi mitte ainult enda kaitsevõime tõhustamiseks või vastase võimaliku ründamise harjutamiseks, vaid muu hulgas ka informatsioonilis-psühholoogilisel eesmärgil.⁴

¹ Artikkel valmis O-013 „Infooperatsioonide jätkuprojekt (AK) (01.08.2017–31.12.2018)“ toetusel. Autorid tänavad dr Andreas Ventselit ja dr Holger Möldrit kriitiliste ettepanekute eest, mis aitasid kaasa artikli kirjutamisele.

² **Mägi, Harri; Vitsut, Lauri** 2008. Infosõda: visioonid ja tegelikkus. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS, lk 11.

³ **Macdonald, Scot** 2007. Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century: Altered Images and Deception Operations. New York: Routledge; **Daniel, Donald C.; Herbig, Katherine L.** (eds.) 1981. Strategic Military Deception. New York: Pergamon Press.

⁴ **Armistead, E. Leigh** (ed.) 2004. Information Operations: Warfare and the Hard Reality of Soft Power. Washington, D.C.

Venemaa Föderatsioon on seda teinud juba aastaid:⁵ mastaapset õppust Zapad võib pidada üheks selliseks võimsaks infooperatsiooniks või isegi infooperatsioonide kompleksiks.⁶ 14.–20. septembril 2017 peetud Venemaa-Valgevene ühisõppusest oli juba mitu kuud enne algust saanud üks põhinarratiive infosõjas NATO ja Venemaa vahel.⁷

Kardeti, et Zapad 2017 ajal võib Venemaa Föderatsioon harjutada võimalikku rünnakut ja kavatseb õppuse käigus või selle järel rünnata oma naabreid, näiteks Baltimaid või Poolat⁸, nagu oli juhtunud pärast õppust Kavkaz 2008 Georgiaga 2008. aasta augustis või pärast sõjalisi õppusi Ukrainaga, kui Venemaa hõivas 2014. aasta veebruaris-märtsis Krimmi⁹.

⁵ Kui aga võtta arvesse ka NSV Liidu perioodi, on Kreml korraldanud sõjalisi õppusi propagandistlikul eesmärgil lausa aastakümneid. Nõukogudeaegsete õppuste Zapad kohta vt **Ruiz Palmer, Diego A.** 2014. The NATO-Warsaw Pact Competition in the 1970s and 1980s: A Revolution in Military Affairs in the Making or the End of a Strategic Age? – Cold War History, Vol. 14, Issue 4, pp. 533–573.

⁶ Vt ka selles erinumbris **Ventsel, Andreas; Hansson, Sten; Madisson, Mari-Liis; Sazonov, Vladimir** 2018. Hirnu mehhanismid strateegilistes narratiivides õppuse Zapad 2017 näitel. – Sõjateadlane, nr 8, lk 103–127. [**Ventsel et al.** 2018]

⁷ **Wilk, Andrzej** 2017. The Zapad-2017 Exercises: The Information War (for Now). – Centre for Eastern Studies (OSW), 04.09.2017. <<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-09-04/zapad-2017-exercises-information-war-now>> (22.12.2017) [**Wilk** 2017]; **Suhhankin, Sergei** 2017. Zapad-2017: mida õppus õieti näitas? – Diplomaatia, nr 170. <<https://diplomaatia.ee/zapad-2017-mida-oppus-oieti-naitas/>> (10.08.2018). [**Suhhankin** 2017]

⁸ Vt nt **На учениях «Запад-2017» Россия отработала захват стран Балтии** 2017. – Сегодня, 20.12.2017. <<https://www.segodnya.ua/world/russia/na-uchenyah-zapad-2017-rossiya-otrabotala-zahvat-stran-baltii-smi-1100193.html>>.

⁹ Vt nt **Turchynov, Oleksandr** 2017. ‘Zapad-2017’ – Reality and Threats. – Nation Security and Defense Council of Ukraine, 22.08.2017. <<http://www.rnbo.gov.ua/en/news/2858.html>> (18.08.2018);

Unexpected Combat Readiness Inspection of Troops of Western and Central Military Districts (February 26, 2014).

<<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12116567@egNews>> (16.09.2018);

Kowalik, Tomasz K.; Jankowski, Dominik P. 2017. The Dangerous Tool of Russian Military Exercises. Center for European Policy, 09.05.2017.

<<http://cepa.org/EuropesEdge/The-dangerous-tool-of-Russian-military-exercises>> (16.09.2018).

Samas rõhutaksime, et õppusel Zapad 2017¹⁰ oli lisaks infosõjalisele¹¹ aspektile veel mitu teist märkimisväärset sihti, sealhulgas (alates 1999. aastast) sünkroniseerida Valgevene ja Venemaa ühiste relvajõudude tegevust, treenida sõjaväelasi ja katsetada uut relvastust.¹² On arvatud, et õppusel mängisid Venemaa ja Valgevene läbi NATOga tekkida võiva sõja stsenaariumi.¹³

2. Analüüsimaterjal

Autorid valisid kvalitatiivseks analüüsiks järgmised allikad: Baltnews.ee, RuBaltic.ru, TV Zvezda ja Komsomolskaja Pravda.¹⁴

Baltnews.ee ja RuBaltic.ru on suunatud Baltimaade venekeelsele auditooriumile. Ajalehe Komsomolskaja Pravda haare on aga laiem: seda levitatakse kogu Venemaal, Baltimaades ja SRÜ riikides. TV Zvezda on märksa spetsiifilisema iseloomuga, kuna see on paljuski mõeldud just Venemaa siseauditooriumile ning eelkõige sõjaväelastele ja sõjanduse vastu huvi tundvatele inimestele.

¹⁰ Nagu ka varasematel õppustel Zapad aastatel 1973, 19977, 1981, 1984, 1985, 1999, 2009 ja 2013. Samas ei korralda Venemaa ainult Zapadit infosõjalisel eesmärgil: õppuseid Kavkaz, Vostok, Tsentr jt viiakse läbi sarnase sihiga (mh hirmutada vastast). Vt nt **Азадовский, Леонид** 2018. Запад нагнетает ужас перед российско-китайскими учениями «Восток-2018». – RuBaltic.Ru, 03.09.2018.

<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20180903-zapad-nagnetat-uzhas-pere-rossiysko-kitayskimi-ucheniymi-vostok-2018/>> (18.09.2018);

Gorenburg, Dmitry 2018. 5 Things to Know about Russia's Vostok-2018 Military Exercises. – The Washington Post, 13.09.2018. <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/09/13/5-things-to-know-about-russias-vostok-2018-military-exercises/?noredirect=on&utm_term=.a931abfbd993> (16.09.2018).

¹¹ **Wilk** 2017.

¹² **Giles, Keir** 2018. Russia Hit Multiple Targets with ZAPAD 2017. Carnegie Endowment for International Peace.

¹³ **Röpke, Julian** 2017. Putin's Zapad 2017 Simulated a War against NATO. – Bild, 19.12.2017. <<https://www.bild.de/politik/ausland/bild-international/zapad-2017-english-54233658.bild.html>> (19.04.2018);

Stoicescu, Kalev 2017. Decoding Zapad-2017. September 2017, International Centre for Security and Defence, Tallinn. <https://www.icds.ee/fileadmin/media/IMG/2017/Publications/ICDS_Analysis_Decoding_Zapad-2017.pdf> (03.03.2018).

¹⁴ Baltnews.ee ja RuBaltic.ru avaldasid Zapad 2017 kohta vastavalt üle 20 artikli ja ligi 50 artiklit, Komsomolskaja Pravdas ilmus suur hulk õppuseteemalisi lugusid ning TV Zvezdas 32 teksti. Analüüsiti ka üksikuid artikleid järgmistest allikatest: Sputnik, Inosmi.ru, Rossija 24, TASS ja Ria.ru.

Baltnews.ee ja RuBaltic.ru

Kahe venekeelse uudisteportaali Baltnews.ee ja RuBaltic.ru peamine siht-rühm on Baltimaades (sh Eestis) elavad venekeelsed inimesed. Märgiline on asjaolu, et Baltnews.ee kuulub riiklikule meediakontsernile Rossija Segodnja, mida juhib Dmitri Kisseljov. Eesti Kaitsepolitsei väitel on Baltnews.ee puhul tegemist Kremli-meelse allikaga, mille „tegevust rahastab Venemaa eri Euroopa riikides asuvate variettevõtete kaudu“¹⁵.

Kreml on Baltimaade venekeelse auditooriumi jaoks loonud ka teise portaaali: RuBaltic.ru¹⁶. See alustas tööd jaanuaris 2013, selle lükkasid väidetavalt käima Moskva ja Kaliningradi teadlased¹⁷ ning selle peatoimetaja on Sergei Rekada¹⁸.

Komsomolskaja Pravda

Ka Eestis loetav Komsomolskaja Pravda on ametlikult Venemaa väga laia levikuga mitteriiklik ajaleht, üks sealseid vanimaid meediaväljaandeid (asutati 1925. aastal), mis kuulub Venemaal ja väljaspool Venemaad tuntumate ja loetuimate lehtede hulka: seda tarbib venekeelne auditoorium Ukrainas, Moldovas, Valgevenes, Eestis, Lätis, Leedus ja mujal.¹⁹ Komsomolskaja Pravdal on ka oma raadio²⁰. Infot saadakse oma ajakirjanikelt ja partnerite võrgustikult tervest Euroopast.²¹ Lehe peatoimetaja on Vladimir Sungorkin, sellel on palju töötajaid ning isegi oma kirjastus. Komsomolskaja Pravda

¹⁵ Vt nt **Kaitsepolitsei aastaraamat** 2015. Koostanud Harrys Puusepp. Tallinn: Iloprint, lk 9. <https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/aastaraamat-2015.pdf> (16.09.2018).

Baltnews.ee propagandistlikkust käsitletakse järgmises artiklis: **Propastop** 2018. Uuriv ajakirjandus valgustab Kremli propagandamasina siseelu. – Propastop, 03.09.2018. <<https://www.propastop.org/2018/09/03/4187/>> (16.09.2018).

¹⁶ Vt **Springe, Inga** 2018. How Russian Propaganda Becomes Even Nastier in Baltic News. – Re:Baltica, 29.03.2018. <<https://en.rebaltica.lv/2017/03/how-russian-propaganda-becomes-even-nastier-in-baltic-news/>> (18.09.2018).

¹⁷ **О поргале**. – RuBaltic.ru. <<https://www.rubaltic.ru/about/>> (09.11.2018).

¹⁸ **Редакция**. – RuBaltic.ru. <<https://www.rubaltic.ru/edition/>> (09.11.2018).

¹⁹ Vt **Комсомольская Правда**. <<http://www.kp.ru/>> (09.11.2018);

Комсомольская Правда в Украине. <www.kp.ua> (09.11.2018);

Комсомольская Правда: Северная Европа. <www.kompravda.eu> (09.11.2018);

Комсомольская Правда в Молдове. <<http://www.kp.md/>> (09.11.2018).

²⁰ **Радио «Комсомольская правда»**. <<http://www.kp.ru/radio/>> (09.11.2018).

²¹ **ИД «Комсомольская правда»** 2015. 05.07.2015. <<http://www.kp.ru/>> (16.09.2018).

ilmub 53 riigis (11 SRÜ riigis).²² Ajalooliselt on leht ja selle ajakirjanikud olnud seotud KGB ning nõukogude luure- ja eriteenistustega.²³

TV Zvezda

Neljas välja valitud allikas on TV Zvezda, mis hõlmab uudisteportaali, telekanalit ja raadiot. Telekanal edastas esimest korda saateid 20. veebruaril 2005. Valisime selle erilise allika analüüsimiseks, kuna see kuulub Vene Kaitseministeeriumile ning on sõjanduse temaga seotud. Selle peatoimetaja on A. V. Harkov.²⁴

Üldiselt on TV Zvezda suunatud venemaalastele. Retoorika ja teemad seonduvad vähesel määral välismaalastega või katsetega neid mõjutada. Allika eripära seisneb selles, et tegemist on ametliku kaitseministeeriumi kanaliga, millel puudub objektiivsus.²⁵ Tegemist on kanaliga, mis edastab ainult Venemaa ametlikke seisukohti ning õigustab Venemaa käitumist²⁶.

Artiklite valiku põhimõtted

Valisime välja Zapad 2017 käsitlevad artiklid, milles:

- a) kaitsti ja toetati Venemaa Föderatsiooni ametlikku seisukohta, et Zapad 2017 viidi läbi igati läbipaistvalt, puhtalt kaitse-eesmärgil ja pidades rangelt kinni nn Viini dokumendi põhipunktidest²⁷;

²² Vt nt **Publishing House «Komsomolskaya Pravda»** 2015. Moscow. <<http://advert.kp.ru/Files/20150901122913.pdf>> (16.09.2018).

²³ **Earley, Pete** 2009. Seltsimees J. Vene meisterspioon külma sõja järgses Ameerikas paljastab oma rääkimata saladused. Tlk Lauri Liiders. Tartu: Tänapäev, lk 244.

²⁴ <<https://tvzvezda.ru/about/>> (16.09.2018).

²⁵ Vt nt **TV Zvezda** 2017a. Русофрения. Болезнь века. – TV Zvezda, 12.09.2017. <<https://tvzvezda.ru/schedule/programs/content/201510291058-7whr.htm/201709121023-mqqg.htm>> (01.02.2018). [**TV Zvezda** 2017a]

²⁶ Väga huvitav fakt on see, et mitte üheski artiklis ei käsitletud eraldi Valgevenet: polnud ainsatki artiklit, milles oleks kirjutatud näiteks Valgevene sõjaväest, selle üksuste manöövritest ega sealse juhtkonna arvamusest õppuse kohta. Kõik artiklid ja uudised keskendusid Venemaal.

²⁷ Kui õppusel osaleb rohkem kui 13 000 sõjaväelast, peab õppuse korraldaja kutsuma kohale välisvaatlejad (Viini dokumendi punktid 47.4 ja 67.2). Vt **Vienna Document 2011. On Confidence and Security-Building Measures** 2011. – OSCE, 30.11.2011. <<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>> (18.09.2018).

- b) tekitati ja levitati paanikat ja hirmu Venemaa relvajõudude ees (sh õppuse ees);
- c) näidati Eestit, Baltimaid, Läänt ja NATOt tervikuna russofoobsetena, vaenulikena ja paranoilistena Venemaa suhtes;
- d) loodi jätkuvalt Eestist ja Balti riikidest kuvandit kui väikestest natsi-riikidest, kus õitseb fašism ja natsikurjategijate ülistamine.

3. Zapad 2017 kajastamine venekeelses meediaruumis

Analüüsimise kokku rohkem kui 100 venekeelset artiklit, kuid siinkohal käsitleme neist 46. Pöörasime tähelepanu väljavalitud kanalite edastatud erisuguste teemadele ja teemaplokkidele, mida Kreml levitab nii oma siseriikliku kui ka Eesti venekeelse sihtauditooriumi mõjutamiseks. Teemaplokkid olid järgmised:

- a) **Baltimaades tuntakse Venemaa ees hirmu** (siia alla kuuluvad Balti riikide erinevad hirmud: russofoobia; väide, et Eestis (Baltimaades) kardetakse Venemaa sõjalist jõudu; Kaliningradi oblasti militariseerimine on Baltimaadele ohtlik; Eestis kardetakse Putini kättemaksu/sissetungi; NATO kardab Zapadit; hirm selle pärast, et Narva läheb Venemaa poolele üle jne);
- b) **Venemaa (enese)kaitse** (peamine idee seisneb selles, et Venemaa ainult harjutab õppusel enesekaitset ega kavatse mitte kedagi rünnata);
- c) **Eesti/Baltimaad kui NATO/Lääne nõrgim lüli** (Eesti ja laiemalt Baltimaad kujutavad endast NATO ja Euroopa julgeolekusüsteemi nõrgimat lüli ja kõige haavatavat kohta);
- d) **valelik Lääs/NATO** (Lääs, sh NATO ja EL, valetab ja levitab valeuudiseid; kitsamalt väidetakse, et Lääne ajakirjanikud ja poliitikud levitavad valeuudiseid Venemaa ja Zapad 2017 kohta; õppuse ümber tekkinud infomüra on NATO/Lääne provokatsioon; ohtlik pole Venemaa, vaid hoopis USA ja NATO);
- e) **Balti riigid kui lipitsejad USA ees** (Eesti, Läti, Leedu ja Poola valitsust üritatakse näidata USA marionettidena ja Washingtoni ees lipitsevatena: nad teevad kõik, et olla USA-le meelt mööda);
- f) **natsism Balti riikides ja NATOs** (Balti riikides ülistatakse natsismi ja fašismi; II maailmasõja ajalugu kirjutatakse ümber; metsavendlus oli seotud fašismiga);

- g) **sõjalise võimsuse afišeerimine** (Vene meedias ilmunud mitmes artiklis käsitleti Venemaad võimsa sõjalise jõuna, kellega ei tasu tüli norida; sageli näidati uusi suursaavutusi modernses sõjapidamises, sh relvastust; väideti, et mitte keegi maailmas ei saa sellele midagi analoogset vastu panna).

Järgnevalt analüüsime iga teemaplokki eraldi ja toome välja nende eripärad.

3.1. Baltimaades tuntakse Venemaa ees hirmu

Õppusega seoses kajastati venekeelses meedias ulatuslikke hirme, mis puudutavad Venemaad ning on meie uuritud allikate põhjal levinud Eestis ja lääneriikides tervikuna (mh on need hirmud naeruvääristamise objektiks, lähemalt vt 4. peatükk).

a) Baltimaade russofoobia

Russofoobia²⁸ – hirm kõige ees, mis on seotud venelaste, vene keele ja Venemaaga – on vana fenomen, mida Venemaa on kasutanud infosõja elemendina ja strateegiana juba aastakümneid, kui mitte sajandeid. Venemaa näitab Eestit, Balti riike ja laiemalt Läänt sageli russofoobsetena: nad vihkavad ja samas kardavad Venemaad, nad vaenavad kõike venepärast.²⁹ Ka vahetult enne õppust üritati russofoobia teemat kogu aeg rõhutada.³⁰ Õppuse ajal aga edastati infot, et NATOd ilmnesid ägedad russofoobia hood.³¹

²⁸ Russofoobia kohta vt nt **Darczewska, Jolanta; Żochowski, Piotr** 2015. Russophobia in the Kremlin's Strategy. A Weapon of Mass Destruction. – Point of View 56. Warsaw: Centre of East European Studies; **Metlev, Sergei** 2018. Russofoobia mõiste Kremli keeles. – Postimees, 07.06.2018. <<https://arvamus.postimees.ee/4500778/sergei-metlev-russofoobia-moiste-kremli-keeles>> (16.09.2018);

Ventsel, Andreas; Sazonov, Vladimir 2018. Russofoobia mobiliseeriv jõud. – Postimees, 26.06.2018. <<https://arvamus.postimees.ee/4509822/andreas-ventsel-ja-vladimir-sazonov-russofoobia-mobiliseeriv-joud>>.

²⁹ **Баранов, Андрей; Афонина, Елена** 2016. Прибалтийская русофобия и её истоки. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 08.04.2016. <<https://www.kompravda.eu/radio/26511/3531281/>> (04.03.2018) [**Баранов, Афонина** 2016]; vt ka **TV Zvezda** 2017a.

³⁰ **Середенко, Сергей** 2017. Русофобия прибалтийская и украинская. – RuBaltic.ru, 17.07.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/17072017-rusofobiya-pribaltiyskaya-i-ukrainskaya/>> (12.06.2018).

³¹ **Россия 24** 2017. Учения «Запад-2017» вызвали у НАТО острые приступы русофобии и паранойи. – Россия 24, 14.09.2017. <https://www.youtube.com/watch?v=Lych_Kc9m1w> (01.02.2018). [**Россия 24** 2017]

Siinkohal tooksime huvitava asjaoluna välja, et ühe-kahe kuu jooksul enne õppust, selle ajal ja isegi paari nädala jooksul pärast õppuse lõppu ilmus Eesti venekeelses meedias rida lugusid Eestis valitsevast russofoobiast. Neid tekste avaldati eelkõige sellistes portaalides nagu Stolitsa.ee, Rus.Err.ee ja Rus.Delfi.ee.³² Eesti venekeelses meedias tundub see olevat russofoobia tavapärasest aktiivsem esile tõstmine (eriti paistis sellega silma Stolitsa.ee).³³

Russofoobiaga seoses ekspluuteeritakse rohkesti Eesti (ja Läti) venelaste diskrimineerimise teemat.³⁴ Juba aastaid avaldatakse taolisi lugusid Vene meedias palju ning ka selle õppuse puhul ilmus neid arvestataval määral.³⁵

³² **Велижанин, Владислав** 2017. Предвыборный блог. Буйно расцвела ксенофобия. – Err.ru, 29.09.2017. <<https://rus.err.ee/633374/predvybornyj-blog-bujno-rascvela-ksenofobija>> (05.04.2018) [**Велижанин** 2017];

Волков, Максим 2017a. Большинство политиков Старого Света понимают, что санкционный цирк надо заканчивать. – Stolitsa.ee, 12.09.2017. <<http://stolitsa.ee/search/post/185492?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018) [**Волков** 2017a];

Кузнецов, Дмитрий 2017. Лукас – внук репрессированных хуторян, а потому русофобия у него в крови. – Stolitsa.ee, 06.7.2017. <<http://stolitsa.ee/search/post/177544?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018) [**Кузнецов** 2017];

Волков, Максим 2017b. Уже государство больше заинтересовано в том, чтобы почти 100 000 человек поменяли статус безгражданства. – Stolitsa.ee, 20.07.2017. <<http://stolitsa.ee/search/post/179198?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018) [**Волков** 2017b];

Карпов, Анатолий 2017. На Западе русофобия – сильная Россия никому не нужна. – Rus.delfi.ee, 15.06.2017. <<http://rus.delfi.ee/sport/muudalad/anatolij-karpov-na-zapade-rusofobiya-silnaya-rossiya-nikomune-nuzhna?id=78577839>> [**Карпов** 2017].

³³ **Велижанин** 2017; **Волков** 2017a; **Кузнецов** 2017; **Волков** 2017b; **Карпов** 2017.

³⁴ **Baltnews** 2017a. Эксперт: доктрина «советской оккупации» стран Балтии служит оправданием дискриминации русских. – Baltnews.ee, 03.11.2017. <http://baltnews.ee/in_russia/20171103/1016409027.html> (21.09.2018);

Носович, Александр 2017a. Выстрел в Прибалтику: Белый дом назвал национализм идеологией неудачников. – RuBaltic.ru, 18.08.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/18082017-vystrel-v-pribaltiku-bely-dom-nazval-natsionalizm-ideologiy-neudachnikov/>> (12.06.2018) [**Носович** 2017a];

Baltnews 2017b. Справочник «настоящего эстонца» учит общению с русскими «тиблами». – Baltnews.ee, 27.11.2017. <<http://baltnews.ee/obc/20171127/1016437710.html>> (12.06.2018).

³⁵ **RuBaltic.ru** 2017a. В Кремле назвали проявлением «истеричной русофобии» отчет спецслужб Литвы. – RuBaltic.ru, 03.04.2017.

<<https://www.rubaltic.ru/news/03042017-kreml-rusofobia-litva/>> (12.06.2018).

Ikka ja jälle kedrati sama teemat: Baltimaades õitseb russofoobia ja need riigid on *russofoobia poliügoon*.

*Siiski peame tunnistama, et just Balti riike kasutatakse russofoobia poliügoonina. Just sealt on tavaliselt pärit kõige inimvihkajalikumad sõnavõttud meie riigi kohta.*³⁶

b) Venemaa kujutab endast sõjalist ohtu Baltimaadele (Kaliningradi oblasti militariseerimine on ohtlik)

Mitmes artiklis kajastatakse ühte teemat: Venemaa ohustab sõjaliselt Baltimaid ja Poolat (sh võib hõivata Suwałki koridori), mistõttu tuntakse NATOs ja Läänes muret.³⁷ Mõnevõrra kitsendatuna esineb sama teema Kaliningradi oblasti puhul. Sellest kirjutatakse Baltnews.ee artiklis „NATOs kavatsetakse Baltimaid kaitsta Kaliningradi oblastit blokeerides“³⁸, milles on juttu NATO loodud fantoomohust, mida tegelikult ei ole olemas. Artiklis nenditakse, et NATO väitel soovib Venemaa hõivata Suwałki koridori ning et NATO puhul on näha ebasõbralikkust ja agressiivset suhtumist Venemaasse, kuna NATO väed korraldasid õppuse, mille käigus mängiti läbi Venemaaga tekkida võiva konflikti korral Kaliningradi oblasti blokeerimine.³⁹

*Teine oluline koostisosa on range kontroll piiri üle, mis on vajalik selleks, et otsese sõja puhul Venemaaga üritada mitte lasta luua maismaakoridori Valgevene ja Kaliningradi vahel. Kui Venemaa suudab NATO stsenaariumi järgi selle [Suwałki] koridori hõivata, siis on Leedus, Lätis ja Eestis asuv väekontingent oma Euroopa liitlastest ära lõigatud (kui välja arvata õhu- ja mereühendus).*⁴⁰

³⁶ Баранов, Афонина 2016.

³⁷ **Baltnews** 2017c. Защищать страны Балтии в НАТО планируют блокадой Калининградской области. – Baltnews.ee, 20.06.2017.

<<http://baltnews.ee/mir/20170620/1016082107.html>> (21.09.2018) [**Baltnews** 2017c];

RuBaltic.ru 2017b. Грибаускайте назвала главную цель учений «Запад-2017». – RuBaltic.ru, 08.09.2017. <<https://www.rubaltic.ru/news/08092017-gribauskaite-tsel-ucheni-y-zapad2017/>> (21.09.2018); **Россия 24** 2017;

Baltnews 2017d. National Interest: усиление НАТО в Прибалтике может дать России мотив для вторжения. – Baltnews.ee, 14.11.2017.

<<http://baltnews.ee/mir/20171114/1016423518.html>> (21.09.2018).

³⁸ **Baltnews** 2017c.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

Kui käsitletakse Kaliningradi oblasti NATO-poolsest võimalikku blokeerimist ja alliansi sõjaväelaste toomist Baltimaadesse, tõstatatakse ka küsimus sellest, kas Venemaa ja tema liitlased reageerivad USA sõjalisele võimsusele adekvaatselt. Vastuseks näitab Venemaa enda võimsust Kaliningradis kahe strateegilise pommitajaga TU-160.

Venemaa koos oma liitlastega üritab reageerida USA jõudemonstratsioonidele. Kaliningradi lähedal taevasse ilmunud USA tuumarelvaga varustatud hävitajatele näitasid Vene õhu- ja kosmoseväed möödunud neljapäeval Läänemere kohal kahte tuumarelvaga varustatud strateegilist hävitajat TU-160 ehk valget luike.⁴¹

c) Baltimaad kardavad Putinit ja tema kättemaksu

Ühes artiklis tuuakse esile Eesti endise kaitseministri Margus Tsahkna arvamus, et Eesti peaks kartma Putinit rohkem kui teised. Wikileaks põhjal on väidetud, et Vladimir Putinil on Eestiga õiendada isiklikud arved, kuna väidetavalt tapsid Eesti fašistid tema isa (täpsemalt olla Eesti talupojad andnud ta sakslastele üle). Rõhutatakse, et Eestis ja eriti Tallinnas kardetakse Putini kättemaksu tapetud isa eest.

Lisaks peaks Eesti Putinit kartma rohkem kui teised, märkis Tsahkna. Nagu väidetakse Wikileaks alusel, eeldatakse Tallinnas, et Putinil on Eestiga „omad arved“ õiendada. Nimelt on tõenäoline, et Venemaa praeguse presidendi isa võitles II maailmasõja ajal Eestis Saksa fašistide tagalas. Eesti talumehed andsid ta sakslaste kätte, misjärel ta põgenes ja sai haavata. Nii kirjutatakse USA kiirsõnumis, mille avalikustas Wikileaks. Paljud kardavad Tallinnas, et see lugu raskendab veel kaua kahe riigi suhteid.⁴²

Käsitletakse ka seda, et Eestis valitseb väga suur hirm Putini ees ning kardetakse Putini režiimi imperialismi ja isegi võimalikku sissetungi Eestisse.

Eesti kaitseministri Jüri Luige arvates kardetakse Läänemere-äärses Eestis Venemaa „imperialistlikku“ käitumist ja võimalikku sissetungi. See pole ettekujutuse vili, kirjutatakse Šveitsi ajalehes Luzerner Zeitung. Väljaandele antud intervjuus märkis poliitik, et Eestis jälgitakse väga tähelepanelikult ja osaliselt ka murelikult seda, mis toimub Venemaal. Näiteks septembris

⁴¹ *Ibid.*

⁴² **Baltnews** 2017e. Die Welt: у Путина с Эстонией «личные счёты». – Baltnews.ee, 01.06.2017. <<http://baltnews.ee/mir/20170601/1016023266.html>> (21.09.2018). [**Baltnews** 2017e]

korraldatakse seal suured sõjalised õppused, milles osaleb ligikaudu 100 000 sõjaväelast. Seoses sellega nentis Jüri Luik, et liitlasvägede paigutamine Eestisse on väga tervitatav ning et Eestis viibivad Ungari ja USA sõdurid.⁴³

d) Eestis kardetakse, et Narva läheb üle Venemaa poolele

Võeti üles ka teema, et Eestis muretsetakse selle üle, et Narva elanikest moodustavad venelased 90% ja et Venemaaga tekkida võiva konflikti korral võivad Narva venelased minna üle Moskva poolele.

Kui rääkida Eestist, siis teevad muret kaks tegurit. Piirilinnas Narvas on 90% elanikkonnast venelased, kes võivad potentsiaalse konflikti korral üle joosta Moskva poolele.⁴⁴

e) NATO kardab Zapadit ja Venemaa sõjalist võimsust

Eraldi teemadena esinevad NATO hirmud: allianss kardab Venemaa sõjalist võimsust ja õppust Zapad 2017. Näiteks oldi NATOs veendunud, et õppusel osaleb 20 korda rohkem sõdureid, kui Venemaa ametlikult teada andis. Lisaks hirmutab NATO teisi sellega, et Venemaa loob Valgevenes võimsa armeegrupi (õppusele olla koondatud 100 000 või koguni 240 000 sõdurit), mis tungib Euroopas La Manche'i väinani, aga võib ka pöörata Kiievi või Riia peale.⁴⁵

Euroopa poliitikutel ja kindralitel on viimastel kuudel kõht lahti kogu hüsteerias ja paanikast, mis kaasnes esmaspäeval, 14. septembril alanud sõjalise õppusega Zapad 2017. Nad hirmutasid kõiki juttudega sellest, et õppuse ajal luuakse Valgevenes võimas löögirühm, mis tungib Euroopasse kuni La Manche'i väinani (või liigub Kiievi või Riia suunas). Nad võistlesid omavahel väljamõeldistega selle kohta, kui palju sõjaväelisi õppusel osaleb:

⁴³ **Комсомольская Правда** 2017a. НАТО подпирает рубежи России, а Эстония кричит о «враждебности Путина». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 15.07.2017. <<https://www.kompravda.eu/daily/26705.7/3729452/>> (04.03.2018).

⁴⁴ **Baltnews** 2017e.

⁴⁵ **Баранец, Виктор** 2017a. Почему учения «Запад-2017» на территории России и Белоруссии испугали НАТО. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 14.09.2017. <<https://www.kompravda.eu/daily/26731.4/3758211/>> (02.05.2018) [**Баранец** 2017a].

Saksamaa kaitseministri Ursula von der Leyeni väite kohta, et õppusele koondatakse 100 000 Vene sõjaväelast vt **Болгова, Екатерина** 2017. В Минобороны РФ ответили на слова главы военного ведомства ФРГ об учениях «Запад-2017». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 09.09.2017.

<<https://www.kompravda.eu/online/news/2863089/>> (12.06.2018).

pakuti 100 000, siis 240 000! Nad levitasid hulle kuulujutte sellest, et kokku on Venemaa toonud Valgevenesse soomustehnikat kokku 4000 vaguniga.⁴⁶

Analüüsitud artiklites esitati neile arvudele sageli vastuväiteid: tegelikkuses osalenud õppusel vaid 12 700 sõjaväelast, kellest 7200 olid Valgevenest ja 5500 Venemaalt, kusjuures tanke oli ainult 250. Ühes artiklis rõhutati, et isegi koolilapsed saavad aru, et sellisest armeest ei piisa NATO ründamiseks, sest allianss on toonud Euroopasse tohutu sõjaväe, mis on kümme korda suurem kui Venemaa ja Valgevene ühisarmee õppuse ajal.

Tasub rääkida tegelikest arvudest: õppusel Zapad 2017 osaleb kokku 12 700 sõdurit, Valgevenest 7200 ja Venemaalt 5500 (kusjuures Valgevene territooriumil „võitleb“ ainult 3000 inimest). Osaleb ka 70 lennukit ja helikopteri, 250 tanki, 200 suurtükki ning 10 Balti mere laevastiku alust. Isegi kolmedele õppiv koolilaps ütleks ilma vaevata, et seda on vähe väljakutse esitamiseks NATO-le, kellel on Euroopas 10 korda suurem armee!⁴⁷

Sisse toodi võrdlus õppusega Zapad 81, millest võtsid osa 100 000 sõjaväelast 6000 tanki ja 400 lennukiga, ning väideti, et Zapad 2017 pole kaugeltki sama ulatuslik kui Zapad 81, mille ajal oli Läänes tekkinud hirm ja paanika.

See ei ole õppus Zapad 81 oma 100 000 võitleja, 6000 tanki ja 400 lennukiga, millest kuuldes nõrganärvilised NSVLi vastased hüppasid aknast välja, karjades: „Venelased tulevad!“⁴⁸

Siit on näha, mismoodi arve esitatakse ning kuidas NATO ja Balti riikides tekib Zapad 2017 pärast hirm. Ilmneb seegi, kuidas nende arvudega mängiti Kremli-meelses meedias⁴⁹ ja üritati Läänt näidata paanitsevana, sest suured arvud nagu 100 000 on lihtsalt välja mõeldud.⁵⁰ NATO ja Baltimaade hirmu Venemaa sõjalise võimsuse ees esitatakse erinevalt. On räägitud, et NATO

⁴⁶ Баранец 2017a.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Vt lähemalt arvude ja hirmude kohta **Ventsel et al.** 2018.

⁵⁰ **Laugen, Lauri** 2017. Vene kaitseministeeriumi hämmastab jutt õppuste Zapad 100 000 osavõtjast: laest võetud numbrid. – Delfi.ee, 14.09.2017.

<<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/vene-kaitseministeeriumi-hammastab-jutt-oppuste-zapad-100-000-osavotjast-laest-voetud-numbrid?id=79504084>> (19.09.2018).

Vt ka **Sutyagin, Igor** 2017. Zapad-2017: Why Do the Numbers Matter? – RUSI, Commentary, 12.09.2017. <<https://rusi.org/commentary/zapad-2017-why-do-numbers-matter>> (10.08.2018).

kavatseb ehitada Vene piirile terasmüüri alates Eestist kuni Poolani selleks, et kaitsta Baltimaid Vene rünnaku eest.

Daily Expressi ajakirjanik Marco Giannangeli veetis kuus päeva ühes NATO neljast armeegrupist, mis olid toodud Saksmaalt Poola. Ajakirjaniku sõnul peavad need 1300 Briti, USA ja Rumeenia sõjaväelast „püstitama terasseina Eestist Poolani, et kaitsta liitlasvägede territooriumi Venemaa eest, kui president Vladimir Putin ähvardab sissetungiga“.⁵¹

Baltimaade hirme Venemaa ees käsitleti paljuski naeruvääristaval toonil, kuid sama esines ka teistes teemaplokkides. Naeruvääristamist analüüsime eraldi artikli lõpuosas (vt 4. peatükk).

3.2. Venemaa (enese)kaitse

Venemaa ja Valgevene ametlikud kanalid on korduvalt rõhutanud, et Zapadi puhul on tegu pelgalt kaitseõppusega: seda on teiste seas väitnud ka Valgevene kaitseminister kindralleitnant Andrei Ravkov,^{52,53} kes on öelnud järgmist:

⁵¹ **Baltnews** 2017f. НАТО возводит на границе с Россией «стальную стену» от Эстонии до Польши. – Baltnews.ee, 03.04.2017.

<<http://baltnews.ee/mir/20170403/1015854584.html>> (21.09.2018) [**Baltnews** 2017f].

Vt ka **Геополитика** 2017. Европейская дуга. «Стальная стена» НАТО у русских границ. – Геополитика, 06.04.2017.

<<http://geo-politica.info/evropeyskaya-duga-stalnaya-stena-nato-u-russkikh-granits.html>> (01.08.2018).

⁵² **Zapad 2017 Joined Strategic Exercise.**

<<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews>> (10.11.2017);

Выступление Министра обороны Белоруссии генерал-лейтенанта Андрея Равкова. – Youtube, 26.04.2017. <<https://www.youtube.com/watch?v=3ZCyh5ew1f8>> (10.11.2017).

⁵³ Vaatamata Moskva ja Minski korduvatele väidetele, et õppus on rahumeelne ja puhtalt kaitse-eesmärgiga, toimus Zapad 2017 rahvusvahelises mõttes siiski äärmiselt pingelisel ajal, mil Lääne (NATO) ja Venemaa Föderatsiooni vastasseis oli saavutanud sisuliselt külma sõja aegse teravuse ning õppus tekitas tõsist ärevust. Suhhankin on märkinud õigesti: „Esiteks kipub Venemaa suuremate õppustega kaasnema piirkondlike pingete ägenemine, mille iseloomulikumateks näideteks on Gruusia (2008) ja Ukraina (2013). Teiseks andsid õppusele Zapad-2017 konteksti kestev sõjaline konflikt Ukrainas, Venemaa sekkumine Süürias, Venemaa Lääne sõjaväeringkonna jätkuv tugevdamine ning kahe A2/AD (juurdepääsu ja tegevuse takistamise) „kupli“ teke Läänemere (Kaliningrad) ja Musta mere rannikul (Krimm)“ (**Suhhankin** 2017).

Mis puudutab õppust Zapad 2017, siis rõhutan ma veel kord: see on plaaniline õppus ega ole suunatud teiste riikide vastu. Sellel õppusel on puhtalt rahu ja julgeolekut tugendav eesmärk ning see on kooskõlas Venemaa ja Valgevene riiklike huvidega.⁵⁴

Õppuse (enese)kaitse-eesmärki toodi esile erinevates Vene meediakanalites ja seda tehti kogu aeg.⁵⁵ Et kinnitada ja suurendada oma väidete usaldusväärsust, kasutati mõnikord ka Lääne poliitikuid, diplomaate ja asjatundjaid, kes olevat väitnud, et õppuse pärast ei tasu paanitseda ja et seda pole mõtet karta. Nii väidab Läti suursaadik Venemaal Māris Riekstiņš.⁵⁶ Vene allikates toonitati palju kordi seda, et õppus pole Venemaa naabritele ohtlik, ehkki NATO juhid ja Lääne poliitikud levitavad alusetut paanikat ja hirmu Zapadi ees.⁵⁷

3.3. Eesti/Baltimaad kui NATO/Lääne nõrgim lüli

Venemaa meedias esines artikleid sellest, et Baltimaad (sh Eesti) on NATO nõrgim lüli ehk kõige haavatavam koht. Näiteks ilmus Baltnews.ee portaalil refereering Saksa ajakirja Die Welt artiklist, mille oli kirjutanud Gerhard Gnauck. Viidates Gnauckile rõhutatakse portaalil, et Baltikum on NATO kõige haavatavam koht ning et lääneriikidel on seda (eriti just Eestit) Venemaa rünnaku korral väga raske kaitsta.

Kõige tihedamalt puutuvad NATO ja Euroopa Liit Venemaaga kokku Narva jõel, kirjutab Die Welt. Seejuures peetakse Eestit ja tervet Baltikumi kõige haavatavamaks liitlasvägede territooriumiks, nagu märgib artikli autor Gerhard Gnauck. Kui Venemaa ründab, on lääneriikidel väga keeruline kaitsta oma Ida-Euroopa liitlasti.⁵⁸

⁵⁴ ТАСС 2017. Глава Минобороны Белоруссии: учение «Запад-2017» не направлено против третьих стран. – ТАСС, 17.07.2017. <<http://tass.ru/opinions/interviews/4419507>> (10.11.2017).

⁵⁵ **Россия** 24 2017.

⁵⁶ **Комсомольская Правда** 2017b. Посол Латвии в России не видит смысла в панике вокруг учений «Запад-2017». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 31.09.2017. <<https://www.kompravda.eu/online/news/2854657/>> (04.03.2018).

⁵⁷ **Баранец, Виктор** 2017b. Минобороны России: «Запад-2017» не грозят соседям. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 29.08.2017. <<https://www.kompravda.eu/daily/26723/3750210/>> (04.03.2018).

⁵⁸ **Baltnews** 2017e; saksakeelne algtekst vt **Gnauck, Gerhard** 2017. Das Land, das sich vor Putin am meisten fürchten muss. – Die Welt, 30.05.2017. <<https://www.welt.de/politik/ausland/article165100130/Das-Land-das-sich-vor-Putin-am-meisten-fuerchten-muss.html>>.

Eestist (ja Baltimaadest) kui NATO nõrgimast lülist räägitakse mitmes artiklis. Seda teemat on Vene meedias lahatud juba pikemat aega ja seda arutatakse ka praegu, kui õppusest on möödunud rohkem kui aasta.⁵⁹

3.4. Valelik Lääs

Selle teemaploki alla kuuluvad artiklid räägivad Läänest ja NATOst kui vale-tajatest, kes moonutavad tõde, kui nad esitavad järgmisi väiteid: 1) Zapad 2017 ja Venemaa kujutavad endast (sõjalist) ohtu⁶⁰; 2) Moskva kavatseb õppuse ajal või järel rünnata Balti riike või Poolat⁶¹; 3) Vene väed ei lahku pärast õppust Valgevenest⁶²; 4) Venemaa valetab õppusel osalevate sõja-väelaste hulga kohta ja vastavad arvud on tegelikult tunduvalt suuremad, kui Venemaa on ametlikult teatanud.⁶³ Tihti kujutatakse NATOt valeliku agressorina, kes üritab mustata Venemaad ning luua Venemaale agressiivse ja ohtliku riigi kuvandit.⁶⁴

a) NATO kui paanitseja ja valetaja

Ühe teemana esineb väide, et Lääs (sh NATO, EL ning Lääne poliitikud ja sealne meedia) ei räägi tõtt ning levitab libauudiseid ja väärinfot nii Venemaa kui ka Zapad 2017 kohta. Arutletakse muu hulgas ka selle üle, et Lääne ja NATO riikidel on tekkinud luulud, justkui tahaks Venemaa Baltikumi vallutada ja tungida Euroopasse. Selliste väidetega levitatakse uuesti külma sõja

⁵⁹ Vt nt **Ильин, Сергей** 2018. Прибалтика как слабое звено: США в ужасе от восточного фланга НАТО. – Ria.ru, 25.06.2018. <<https://ria.ru/accents/20180625/1523371584.html>> (29.09.2018).

⁶⁰ **Baltnews** 2017c. Vt ka **Лукаш Дичка (Lukáš Důčka), Гийом Ласконжарья (Guillaume Lasconjarias)** 2017. «Запад-2017» и угроза для восточного крыла альянса. – Inosmi.ru, 05.10.2017. <<https://inosmi.ru/military/20171005/240448903.html>> (05.04.2018).

⁶¹ **Носович, Александр** 2017b. В учениях «Запад-2017» увидели репетицию оккупации Прибалтики. – RuBaltic.ru, 28.09.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/28092017-v-uchenyakh-zapad-2017-uvideli-repetitsiyu-okkupatsii-pribaltiki/>> (12.06.2018).

⁶² **Баранец, Виктор** 2017c. Громко в НАТО ввали и тихо танки гнали. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 12.10.2017. <<https://www.kompravda.eu/daily/26743/3771534/>> (12.06.2018). [**Баранец** 2017c]

⁶³ **Баранец** 2017a; **Baltnews** 2017g. The Independent: учения «Запад-2017» выставили НАТО фабрикой «fake news». – Baltnews.ee, 23.09.2017. <<http://baltnews.ee/mir/20170923/1016308913.html>> (21.09.2018). [**Baltnews** 2017g]

⁶⁴ **Baltnews** 2017c.

narratiivi. Artiklites rõhutatakse sageli, et Lääne infokampaania järgi kujutab Zapad 2017 endast Venemaa agressiooni, aga see seisukoht on osutunud pettuseks ja valeks.⁶⁵

Mõnikord tõmmatakse ajaloolisi paralleele külma sõjaga ning üritatakse näidata, et NATO ja Lääs püüavad tühjalt kohalt uuesti luua külma sõja paradigma.

*Vaatamata hüsteeriale, mida esines Lääne väljaannetes ja poliitikute sõnavõttudes, ei päädinud sõjaline õppus Zapad 2017 teiste riikide okupeerimisega ega kolmanda maailmasõjaga, kirjutab The Independent. Lisaks avanes Moskval nüüd võimalus näidata oma vastastele, et nad levitavad väärinfot ja et nende mõtetes valitsevad külma sõja stereotüübid.*⁶⁶

Isegi pärast õppuse lõppu kirjutasid Kremli kontrolli all olevad meediakanalid sellest, kuidas NATO oli kogu aeg valetanud ja üritanud pidevalt üldsust petta.⁶⁷ Sputnikus ilmus artikkel pealkirjaga „Viis lõhkenud müüti Zapad 2017 kohta“, milles kirjeldatakse NATO paanitsemist, valetamist maailma avalikkusele ja Venemaa õigust nii esitatud andmete kui ka kavatsuste osas. Taas kasutatakse võtet, et kui nemad teevad midagi, siis miks ei või meie seda teha. Rõhutatakse, et erinevalt agressiivsest NATOst armastab ja kaitseb Venemaa rahu ega ole kunagi ühtegi riiki vallutanud. Eriti suure tähelepanu ja kriitika all on Leedu, Läti, Ukraina ja Georgia.⁶⁸

NATO valesid Zapad 2017 kohta korratakse eri artiklites. Seda teemat on Vene meedias lahatud väga aktiivselt. Erilise hoo sai see sisse pärast õppuse lõppu, kui loetleti üles kõik NATO väärad väited.

⁶⁵ **Baltnews** 2017h. Пострадавшим от «синдрома Запада» дали два года на его преодоление. – Baltnews.ee, 26.09.2017.

<<http://baltnews.ee/mir/20170926/1016314322.html>> (01.09.2018). [**Baltnews** 2017h]

Selles artiklis torkab silma üpris selgelt naeruväärstav toon, mille abil Läänt näidatakse hüsteerilise ja paranoilise: Lääs kannatab luulude käes, et Venemaa võib teda rünnata. Artiklis on juttu ka Lääne meedia valelikkusest ja Venemaa-vastasest infokampaaniast.

⁶⁶ **Baltnews** 2017g. Artiklis keskendutakse naeruvääristaval toonil Lääne rollile väärinfo levitajana ning rõhutatakse külma sõja narratiivi. Artikli üks põhisõnumeid on see, et Moskva näitab, et Lääs valetab ja levitab väärinfot.

⁶⁷ **Баранец** 2017c.

⁶⁸ Vt nt **Хроленко, Александр** 2017. Легенды осени: пять мифов об учениях «Запад-2017». – Sputnik.lt, 08.08.2017. <<https://ru.sputniknews.lt/columnists/20170808/3625980/pyat-mifov-ob-ucheniyah-zapad-2017.html>> (16.09.2018).

KP [Komsomolskaja Pravda] lugejad ilmselt mäletavad, millist hüsteeriat tekitasid NATO poliitikud ja kindralid vahetult enne Vene-Valgevene õppust Zapad 2017. Millist provokatiivset jama me tollal kuulsime! Venemaa armee „hübriidoperatsioonidest“ ja „tankide hordidest“, mis justkui olevat juba saanud käsu „sissetungiks“ ja „marsiks mööda Euroopat kuni La Manche'i väinani välja“. Mõned NATO kaitseministrid (ja nendega kaasa ulguv Ukraina peastaap) levitasid aktiivselt valet, et Moskva jätab oma „löögrühma“ pärast õppust Valgevenesse. Nende hirmulugude loomises läks aga kõige kaugemale Poola kaitseminister Antoni Macierewicz, kes väitis, et Venemaa valmistab õppuse käigus ette Poola riigi ründamist tuumarelvaga.⁶⁹

b) Õppuse ümber tekitatud infomüra on NATO/Lääne provokatsioon

Väidetakse, et NATO ja Lääs on provokaatorid⁷⁰, kes loovad õppuse ümber infomüra, et üritada seeläbi Vene mainet kahjustada.

Õppuse kohta info avaldamine ning mõlema riigi [Venemaa ja Valgevene] kõrgete ametiisikute väited ei takistanud Lääne meediat ja ametnikke aasta jooksul korraldamast infokampaaniat, et õppust diskrediteerida, süüdistades Venemaad ja Valgevenet selles, et nad valmistavad ette teiste territooriumi annekteerimist ning kallaletungi naaberriikidele.⁷¹

Tuuakse välja ka põhjuseid, miks NATO ja Lääs seda teevad. Üks põhjus peitub selles, et tahetakse pöörata tähelepanu NATO enda nõrgale julgeolekule pärast Donald Trumpi valimist USA presidendiks.

Vene-Valgevene õppuse ümber käib infosfääris tõeline möll. Õppust käsitletakse ettekäändena okupeerida Balti riigid, Valgevene ja Ukraina. Infomüra võimendamine on provokatsioon, mille eesmärk on juhtida tähelepanu Ukraina, Poola ja Baltimaade seisukohtadele ning NATO enda julgeoleku-probleemidele, mis kerkisid esile pärast Donald Trumpi valimist USA presidendiks.⁷²

⁶⁹ Баранец 2017с.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Филлин, Олег 2017. После учений «Запад-2017» в НАТО скажут: «Россия снова побоялась оккупировать соседей». – RuBaltic.ru, 08.09.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/08092017-interesy-nato-na-zapadnom-flange-postsovetskogo-prostranstva/>> (04.03.2018).

⁷² Ibid.

c) NATO kui agressor ja Venemaa vaenlane

Mitmes loos esineb väide, et NATO ja USA (kogu Lääs tervikuna, sh Balti riigid) on Venemaa suhtes vaenulikult meelestatud ning teevad agressiivseid plaane Venemaa vastu (nt soovivad muuta riiki ebastabiilseks).

„Antud olukorras ei saa rääkida mitte mingist NATO sõjast Venemaa vastu,“ märgib Geopoliitilise Ekspertiisi Keskuse direktor. „Kuid Ameerika strateegid pingutavad kõvasti, et destabiliseerida olukorda Venemaal, pidades silmas tulevase presidendivalimisi, mis on neid alati ajendanud sekkuma suveräänse riigi asjadesse.“⁷³

Rõhutatakse, et õppuse ajal ei teinudki Venemaa midagi halba ega negatiivset, et õppus oli igati aus ja avalik ning et see lõppes rahulikult, sest Venemaa ja Valgevene sõjaväelased liikusid tagasi oma baasidesse, kuid valelik NATO oli õhutanud asjatut paanikat. Seda aga tegi allianss salajasel eesmärgil: taheti varjata Washingtoni ja Varssavi petteoperatsiooni, millega toodi Poolasse juurde suur hulk USA sõjaväelasi.⁷⁴

3.5. Balti riigid kui lipitsejad USA ees

Seda teemat on portaalis Baltnews.ee ja teistes allikates mitu korda esile tõstetud eri vaatevinklist. Baltnews.ee avaldas artikli pealkirjaga „Europarlamendi saadik Yana Toom Zapad 2017 kartmisest: „Kes rohkem ehmu, sellele rohkem antakse““, milles keskerakondlane Toom naeruvääristab Euroopa riikide hoiakuid õppuse suhtes. Ta leiab, et kes Euroopa riikidest kardab Zapadit kõige enam, see ka saab kõige rohkem, sest Euroopas võisteldakse Washingtoni tähelepanu pärast.⁷⁵ Europarlamendi saadik väidab, et viimastel aastatel on ELi roll olnud välispoliitika kujundamisel väga väike (nt pooleliolev Brexit) ning et EL otsib endale uut formaati. Selleks tullakse tagasi vana hea kontseptsiooni – ühise vaenlase – juurde, kelleks on traditsiooniliselt muidugi olnud Venemaa.

⁷³ Baltnews 2017c.

⁷⁴ Баранец 2017c; Tv Zvezda 2017b. Если завтра война. – TV Zvezda, 22.09.2017. <<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709011856-niyh.htm>> (01.02.2018).

⁷⁵ Baltnews 2017i. Депутат ЕП Яна Тоом о боязни «Запада 2017»: «Кто сильнее испугается, тому больше дадут». – Baltnews.ee, 11.09.2017. <<http://baltnews.ee/mir/20170911/1016281635.html>> (07.07.2018).

Kuigi Euroopa Liidu roll on rahvusvahelise poliitika vektori kujundamisel olnud viimasel ajal üsnagi vähese tähtsusega, ei tasu Euroopat Toomi arvates siiski veel maha kanda. Ta tuletab meelde, et viimase 30 aastaga on Euroopa projekt kolm korda muutunud: heidutus- ja vastumeetmete euroatlantilisest konstruktsioonist (NSV Liidu ajal) liiguti idapartnerluse ja laienemise ajal nn suure Euroopani, millele järgnes sisekriisides vaevlev Euroopa (euro, pagulased jne). Tänapäeva Euroopat kutsuvad mõned eksperdid väikeseks Euroopaks, sest laienemise soovist pole enam juttugi. Selle asemel lahkub EList üks võimsaimaid liikmesriike. Selle taustal otsib EL endale uut formaati ja on olemas riikide rühmitus, kes üritab naasta ühendava välisvaenlase kontseptsiooni juurde, keda traditsiooniliselt nähakse Venemaal. Just sellega võib Toomi sõnul seletada rea Euroopa riikide tundeküllast reaktsiooni algavale Vene-Valgevene sõjalisele õppusele Zapad.⁷⁶

3.6. Natsism Balti riikides

Kremlis infosõja arsenalis esinevad sageli natsism ja fašism: neid kasutatakse Eesti ja teiste Balti riikide sildistamiseks. Toome esile mõned teemad, mille kaudu üritatakse Baltimaad fašistlikena kujutada.

a) Natsism ja natsionalism NATOs

Artikli „Eksperit: natsid NATOs on vaenlased ja nad tuleb taas purustada“ põhisisõnum seisneb selles, et NATOs on Baltimaade kujul olemas natsism.⁷⁷ Sellel teemal on Vene meedias peetud rohkelt arutelusid. Eri asjatundjad ja poliitikud on võtnud sõna, näiteks Venemaa Föderatsiooni tollase asepeaministri Dmitri Rogozini arvamuse järgi leidub NATOsse kuuluvates Baltimaades fašismi, kusjuures endised SS-leegionärid on Eestis ja Lätis kaasatud kaitseväge ideoloogilisse töösse.

Venemaa asepeaminister Dmitri Rogozin teatab täna, et alliansi liikmesriikides on „lõplikult ülbeks mindud“, aga kui ta töötas Venemaa alalise esindajana NATOs, siis ei lubatud seal endale selliseid tegusid – täpselt selliseid veel ei lubatud, aga sarnaseid lubati küll ja sedagi suurel hulgal. Piisab sellest, kui öelda, et kõikides Balti riikides on olemas metsavendade organisatsioonid, aga Lätis ja Eestis on peale selle ka endised SS-leegionärid

⁷⁶ Baltnews 2017i.

⁷⁷ Baltnews 2017j. Эксперт: нацисты в НАТО – это враги, и их вновь придётся разбить. – Baltnews.ee, 26.07.2017. <<http://baltnews.ee/mir/20170726/1016170075.html>> (21.09.2018). [Baltnews 2017j]

*ühingud, mis on alati olnud kaasatud relvajõudude ideoloogilisse töösse. Just sellistena võeti vastavate riikide relvajõud NATOsse vastu.*⁷⁸

Paljudes Vene kanalites levitatakse seisukohta, et Baltimaadele sümpatiseerib natsism, kuid Balti riike on üritatud näidata ka natsismi (kuritegude) rehabiliteerijatena.

*Neonatside marsid, sõda mälestussammastega, Venemaa telekanalite ja raadiojaamade keelustamine, NATO kohaloleku tugevdamine ja soovitud Vene piir üldse mineerida – kõik see toimub meie riigi vahetus läheduses. Kõik see toimub Baltikumis.*⁷⁹

Natsionalismi käsitlemisel viidatakse Valge Maja seisukohale, mille järgi on natsionalism luuserite ideoloogia, mis justkui annab löögi Balti riikidele. USA presidendi Trumpi nõunik Stephen Bannon on tembeldanud natsionaliste klounideks ja hädavaresteks.⁸⁰ Seega näidatakse analüüsitud artiklites, et USA riigijuhid on Eestit ja Balti riike naeruvääristanud, mis omakorda illustreerib USA suhtumist oma Baltikumi „liitlastesse“.

b) Metsavennad, II maailmasõda ja seos fašismiga

Eraldi teema on metsavendade kujutamine natsidena. Samas artiklis „Ekspert: natsid NATO on vaenlased ja nad tuleb taas purustada“ räägitakse ajaloolistest narratiividest, mis seonduvad II maailmasõjaga ja 1950. aastatega Baltimaades, kui Eestis, Lätis ja Leedus levis metsavendlus, mis oli põhiliselt suunatud nõukogude võimu vastu. Artiklis tuuakse osavalt esile „eksperdi“ – Vene politoloogi Mihhail Demurini – arvamus. Demurin leiab, et vastuseks NATO katsetele heroiseerida tema poolt bandiitideks kutsutud metsavendi, kes tegutsesid pärast II maailmasõda Baltikumis, võiks hoopiski vändata filmi NKVD võitlusest bandiitidega. Demurini arvates oleks vaja kindlaks teha andmed metsavendadest terroristide kuritegude kohta.⁸¹

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Баранов, Афонина 2016.

⁸⁰ Носович 2017a.

⁸¹ Baltnews 2017j.

3.7. Venemaa sõjalise võimsuse afišeerimine

Venemaa näitas õppusega seoses kogu aeg oma sõjalist võimsust ning arendas seda teemat aktiivselt meedias, mida kinnitab suure hulga vastava sisuga artiklite ilmumine.⁸² Heaks näiteks võib pidada artiklit „Zvezda korrespondent näitas, et raketisüsteemi Bal tulega võib hävitada laevade rünnakrühma“, mis ilmus ligi nädal enne Zapad 2017 algust.⁸³ Just TV Zvezda spetsialiseerus taoliste lugudele, jätkates isegi pärast õppuse lõppu 2017. aasta viimastel kuudel samalaadse agressiivse retoorikaga.⁸⁴ Venemaa sõjalist võimsust üritati visuaalselt kujutada, näidati, kui palju sõjatehnikat õppusel osaleb ja kuidas see töötab, ning kiideti selle tehnilisi andmeid, võimsust ja kiirust.⁸⁵

4. Naeruvääristav tonaalsus

Naeruvääristavat põhitonaalsust esines väga paljudes analüüsitud artiklites.

Naeruvääristati eri teemasid ja objekte: nii inimesi (nt Lääne riigijuhte, poliitikuid ja NATO kõrgeid ametnikke) kui ka riike, organisatsioone ja institutsioone (nt Läänt tervikuna, NATOt, Euroopat, USA-d, Baltimaid ja euroatlantilise julgeoleku institutsioone). Irooniliselt käsitleti mitut õppusega seotud teemat (nt eri hirme, mida ühiselt nimetati Zapadi sündroomiks, ja Lääne skisofreeniat). Naeruvääristav toon muutus vahel väga agressiivselt ründavaks, leidis palju sarkasmi, mõnikord kasutati lausa halvustavaid ja labaseid nalju.⁸⁶ Naeruvääristamine võis olla ka vaevu nähtav: see võis kumada ridade vahelt, torkamata kuidagi silma. Selle teemaploki puhul võib

⁸² Vt nt **Baltnews** 2017c; **Сергеев, Дмитрий** 2017. Армия России-2017: проверять на обороноспособность не советуем. – TV Zvezda, 23.12.2017. <<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201712230925-ijia.htm>> (01.02.2018). [**Сергеев** 2017]

⁸³ **TV Zvezda** 2017c. Корреспондент «Звезды» показал, как залп комплекса «Бал» может уничтожить корабельную ударную группу. – TV Zvezda, 01.09.2017. <<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709011856-niyh.htm>> (01.02.2018).

⁸⁴ **Сергеев** 2017.

⁸⁵ **TV Zvezda** 2017d. Прибытие эшелона российской техники на учения «Запад 2017». – TV Zvezda, 16.09.2017. <<https://www.youtube.com/watch?v=5cqiIvr0bkY>> (01.08.2018); **TV Zvezda** 2017e. Самые яркие моменты за 16 09 2017! Учения Запад 2017! – TV Zvezda, 18.09.2018. <https://www.youtube.com/watch?v=ahFON5_07lw> (11.09.2018).

⁸⁶ Nt „Kurat, aga ma uskusin neid täiesti! Oleks see veel olnud kellegi üksik hää, aga kõik Baltimaade juhid vandusid kooris oma riikide elanikele, et Vene-Valgevene õppuse Zapad 2017 ajal hõivab Putin ilmingimata Baltimaad ja Poola. Ma jäin neid uskuma! Ma kulutasin kõik oma säästud, et osta kaua säilivaid kaupu ja toiduaineid, ehitasin punkri, et sõda üle elada. Otsin tangu, tubakat, veepuhastusseadme, taskulambi, patareid. Ma ootasin ja ootasin, kuid mitte keegi ei rünnanud meid! Raisk, pension tuleb alles oktoobri alguses, aga raha on juba

pidada tähelepanuväärseks seika, et naeruvääristamine esines päris sageli koos hirmutamisega, st tegu on kombineeritavate teemadega.⁸⁷

Järgnevalt käsitleme eraldi kolme teemat, mida naeruvääristati: a) alusetud hirmud ja paanika, b) fantoomohud, c) Zapadi sündroom ja Lääne/NATO riikide/juhtide skisofreenia.

a) Alusetud hirmud ja paanika

Üks võte, mille abil püüti näidata õppuse puhtalt kaitse-eesmärki, seisnes Ida-Euroopa riikide hirmude ja paanika kujutamises alusetuna, millega seoses kinnitati, et terve maailm saab ju aru, et Zapadiga ei kaasne mingit ohtu (sh justkui viidati väga autoriteetsetele väljaannetele, nt Ühendkuningriigi mainekale ajalehele The Financial Times).⁸⁸ Sellel teemal visati nalja ning üritati seda näidata naeruvääristavas kontekstis.⁸⁹

Heaks näiteks võib pidada RuBaltic.ru artiklit, milles naerdakse NATOs tekkinud hirmude üle, kasutades selleks Valgevene politoloogi-sõjaanalüütik Aljaksandr Tihhanski seisukohti. Tihhanski sõnul ei ähvardata Zapadiga kedagi ja see ei kujuta endast üldse ohtu: „Kui isegi väga põhjalikult kaevuda nende [NATO] väidetesse, ei leia me mitte ühtegi reaalselt põhjust ärevuseks. Sellist paanilist meeleolu ei saa esile kutsuda ei õppuse võimsus ega vahendid.“⁹⁰ Alusetuks hirmuks peetakse NATO kindralite paanikat selle üle, et Venemaa on õppusele toonud tegelikult väljakuulutatust 20 korda rohkem sõdureid.⁹¹ Sarnast lähenemisviisi kasutatakse mitmes artiklis, nt uudisloos „NATO ehitab Vene piirile Eestist Poolani terasmüüri“ esineb ohtralt NATO naeruvääristamist, kusjuures viidatakse ka The Daily Expressi lugejate

otsas. Mida nüüd teha?“ (**Капов, Евгений** 2017. С легким паром! На выборы с именем фюрера? Такого в Европе давненько не было! – Baltnews.ee, 24.09.2017. <<http://baltnews.ee/authors/20170924/1016310512.html>> (12.06.2018)).

⁸⁷ Vt nt **Гусев, Алексей** 2017. Учения «Запад-2017»: украинские фантазии о двухстах тысячах, «троянский конь» Ходжеса и реакция НАТО. – RuBaltic.ru, 27.09.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/21082017-ucheniya-zapad-2017-ukrainskie-fantazii-o-dvukhstakh-tysyachakh-troyanskiy-kon-khodzhesa-i-reaktsiya/>> (12.06.2018).

⁸⁸ **TV Zvezda** 2017f. У Европы нет причин бояться «военного вторжения» России – СМИ. – TV Zvezda, 04.09.2017. <https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201709041200-1291.htm> (01.02.2018).

⁸⁹ **Baltnews** 2017h.

⁹⁰ **Носович, Александр** 2017с. «Запад-2017» используют для запугивания Россией. – RuBaltic.ru, 29.03.2017. <<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/29032017-zapad-2017-ispolzuyut-dlya-zapugivaniya-rossiei/>> (12.06.2018). [**Носович** 2017с]

⁹¹ **Баранец** 2017a.

kommentaariidele ja originaalartiklile. Uudisloos käsitletakse seda, et Venemaa agressiooni pole olemas, aga agressiivne USA kogub Vene piiri taha suurt armeed ja räägib samal ajal Venemaa agressiivsusest. Lisaks esitatakse küsimus: kas keegi on seda väljamõeldud Vene agressiooni üldse näinud?⁹²

Alusetu hirmu teemat kedrati edasi paar kuud pärast õppuse lõppu, näiteks ironiseeris TV Zvezda saatejuht Nikolai Petrov 2017. aasta oktoobrikuu keskel lääneriikide (sh Baltimaade) hirmude üle, mis seonduvad Zapadiga.

Täpselt kuu aega tagasi, 14. septembril, algas Vene-Valgevene õppus Zapad 2017. Siis ma ütlesingi, et on mõned asjad, mida võib imetleda lõputult: põlevat tuld, voolavat vett ning Lääne poliitikute ja meedia hüsteeriat algava Venemaa ja Valgevene sõjalise ühisõppuse pärast. Teadliku jampsi ja kõige fantastilisemate väljamõeldiste vool oli lihtsalt lummas. Lääne inimesi üritati veenda selles, et õppuse varjus ründab Venemaa kas Poolat või Ukrainat või kõiki ühekorraga, kaasa arvatud Baltimaid. Väideti, et Zapad 2017 ajal üritatakse tungida Suwalki koridorist Kaliningradi.⁹³

b) Fantoomohud

Naeruväärstav tonaalsus tuleb esile artiklites, milles on juttu NATO/Lääne loodud fantoomohtudest, näiteks Vene fantoomohust, mida aga tegelikkuses ei ole olemas. NATO väitel soovib Venemaa hõivata Suwalki koridori, kuid see ei vasta tõele.

Moskva Riikliku Rahvusvaheliste Suhete Instituudi Põhjamaade ja Balti riikide uuringukeskuse teadur Vladislav Voronin on kindel, et kõik arutelud selle üle, et Venemaa võib rünnata Balti riike, on ebareaalsed. Ekspert märkis, et pearolli „Vene fantoomohu“ loomisel on täitnud USA.⁹⁴

c) Zapadi sündroom ja Lääne/NATO riikide/juhtide skisofreenia

Lääne hirme õppuse ees kutsutakse Zapadi sündroomiks. Sündroom on meditsiiniline termin, mis tähendab „haigustunnuste kogumit või mitme

⁹² Vt **Baltnews** 2017f.

⁹³ **TV Zvezda** 2017g. Можно любоваться бесконечно огнем, водой и истерикой западных политиков - Николай Петров о реакции на «Запад-2017». – TV Zvezda, 15.10.2017. <<https://tvzvezda.ru/schedule/programs/content/201612191554-qh8a.htm/201710161718-s3j6.htm>> (01.02.2018).

⁹⁴ **Baltnews** 2017c.

haigustunnuse tüüpilist koosinemist“.⁹⁵ Zapadi sündroomi propageeritakse osavalt, vihjates Lääne/NATO otsustajate psüühilisele haigusele.⁹⁶ NATO ja Lääne kartusi Valgevene ja Baltimaade hõivamise pärast naeruvääristatakse ja mõnitatakse, sest Venemaa ei hõiva neid ega kavatsegi seda teha. Rõhutatatakse, et neli aastat tagasi korraldati Zapad 2013, kuid Venemaa ei okupeerinud toona kedagi.⁹⁷ Sageli naeruvääristatakse Euroopa mõjukaid esindajaid (ka Ukraina, Läti, Leedu ja Eesti poliitikuid ja tippsojaväelasi), kes on väitnud, et Zapad on agressiivse iseloomuga. Lääne poliitiku naeruvääristamise näiteks sobib Eesti endise presidendi Toomas Hendrik Ilvese arvamus selle kohta, et Zapad 2013 kujutas endast Baltimaade okupeerimise harjutamist.⁹⁸ Ironiseeritakse ka selle üle, et Eesti valitsus ja peaminister Jüri Ratas kardavad kogu aeg, et USA jätab nende riigi maha, kes peab siis üksi seisma Venemaa ohuga silmitsi. Sarkastilises toonis räägitakse sellest, et USA rahustab Baltimaade poliitikuid, et neid ei jäeta maha.⁹⁹

Üldjuhul üritati NATOt ja Läänt näidata õppusega seoses skisofreeniliste ja paranoilistena.¹⁰⁰ Seda tehti Vene Kaitseministeeriumile kuuluvas TV Zvezdas palju kordi, näiteks kaks päeva enne õppuse algust lasti eetrisse järgmine seisukoht.

Lääs põeb uut haigust: russofreeniat! Arstid panevad juba diagnoosi, aga selle vastu pole seni vaktsiini. Õppus Zapad 2017 pole veel alanud, aga alla tulistatud lendur Saakašvili juba väriseb hirmust. Ta on kindel, et Valgevene okupeeritakse. Saates „Erireportaaž“ räägitakse sellest, kuidas Lääs puhub olematud konfliktid suureks ja kuidas seista vastu russofreenia viirusele.¹⁰¹

⁹⁵ **Sündroom**. – Wikipedia.ee. <<https://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCndroom>> (09.11.2018).

⁹⁶ **Baltnews** 2017f; **Baltnews** 2017h. Sputnikus on ilmunud sarnase sisuga artikkel, milles räägitakse Zapad 2017 sündroomist: **Sputnik** 2017. Синдром «Запада»: кто не может жить без «русской угрозы». – Sputnik.lv, 26.09.2017. <<https://ru.sputniknews.lv/world/20170926/5971986/uchenija-zapad-sindrom-zapada-komu-nuzhna-russkaja-ugroza.html>> (01.02.2018).

⁹⁷ **Носович** 2017c.

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ **Постников, Владимир** 2017. Реплика: про Майка Пенса, сеанс коллективной психотерапии и атлантическую солидарность. – Baltnews.ee, 31.07.2017. <<http://baltnews.ee/policy/20170731/1016181255.html>> (12.06.2018).

¹⁰⁰ **Россия 24** 2017. TV Zvezda polnud kaugeltki ainuke meediakanal, mis tegeles taolise naeruvääristamisega ning väitis, et Läänes valitseb Venemaa suhtes paranoiline ja skisofreeniline hoiak. Sellega tegelesid kõik analüüsitud meediakanalid.

¹⁰¹ **TV Zvezda** 2017a.

5. Kokkuvõte

Tänapäeval on infosõda saanud hübriidsete konfliktide tähtsaks osaks, mängides aina suuremat rolli kõikides valdkondades, kaasa arvatud sõjanduses. Sõjalised õppused pole selles mõttes kaugeltki mitte erandlikud, sest Venemaa meediakanalid käsitlesid õppusega Zapad 2017 seotud eri teemasid väga jõuliselt.

Artiklis analüüsisid autorid Vene meediakanalites 2017. aastal esitatud tekste, mis keskendusid nimetatud õppusele. Analüüsi põhjal järeldame, et neljas allikas (Baltnews.ee, Komsomolskaja Pravda, RuBaltic.ru ja TV Zvezda) käsitletud teemasid kasutasid ära Kremli-meelsed jõud, selleks et luua teatud kuvandit, mis oli suunatud venekeelsele auditooriumile nii Venemaal kui ka Balti riikides.

Analüüsitud tekstides toodi esile mitmesuguseid teemasid, aga kõige levinum neist oli hirm, mida Baltimaades tuntakse Venemaa ees ning millel oli omakorda mitu tahku, näiteks russofoobia, kohalike venelaste diskrimineerimine ja natsism Baltikumis. Kolmes allikas (Baltnews.ee, Komsomolskaja Pravda ja RuBaltic.ru) esile toodud teemad kattusid suurel määral. Ei saa väita, et mõnel nendest kanalitest oleks olnud oma lemmikteema, millele spetsialiseeruti. Õppuse eel, ajal ja vahetult pärast seda edastasid meediakanalid varasemaga võrreldes erinevat infot: kajastati arvamusi Venemaa sõjalise võimsuse kohta, kritiseeriti NATOt ja Läänt tervikuna ning toodi välja palju negatiivse tonaalsusega teemasid.

Nimetatud kolmes allikas edastati õppuse kohta infot selleks, et:

- 1) luua mulje sellest, et Lääs ja NATO on agressiivsed ja sõjakad, külvavad sõjahüsteeriat ning räägivad pidevalt külmast sõjast, tekitades alusetut paanikat;
- 2) rõhutada kogu aeg seda, et Venemaa ei ole ohtlik, pole üldse oma naabrite suhtes agressiivne ning tegeleb vaid enesekaitsega (kaitseb end NATO vastu), kusjuures Zapad 2017 täidab ainult kaitse-eesmärki;
- 3) naeruvääristada ja mõnitada lakkamatult Lääne (sh Eesti) poliitikuid ja NATO kõrgemaid sõjaväejuhte, süüdistades neid olematu Vene ohu pärast tekkinud paranoias, näiteks kahes allikas (Baltnews.ee ja RuBaltic.ru) pühendati sellele teemale terve rida artikleid, milles väideti, et Vene ohtu pole olemas ning et see on NATO ja Lääne väljamõeldis. Lisaks kujutati Lääne (sh Eesti) poliitikuid ja asjatundjaid ebapädevate paanitsejatena, kes kannatavad luulude käes ja tunnevad vahetpidamata hirmu nii Venemaa sõjalise võimsuse kui ka Zapadi ees;

- 4) anda vihjamisi edasi sõnumit Venemaa sõjalisest võimsusest, uutest ülitäpsetest ja ülivõimsatest relvadest ning muudest tehnoloogilistest edusammudest (see teema kumas läbi mitmest artiklist);
- 5) käsitleda Venemaa vastasseisu USA ja NATOga (seda tehti samas vähesel määral ja ettevaatlikumal moel, rõhutades asjaolu, et Venemaa kaitseb ju ainult oma piire ja huvisid antud regioonis).

Erilist tähelepanu analüüsi seisukohast pälvis aga TV Zvezda, sest see kanal kuulub Vene Kaitseministeeriumile. Laias laastus tegeles TV Zvezda samade teemade käsitlemisega kui kolm ülejäänud kanalit, aga erinevalt neist keskenduti TV Zvezdas palju rohkem sõjandusele. Üpris arvestatavas hulgas videodes ja artiklites näidati Venemaa sõjalist võimsust järjest suureneva ja arenevana. Enamik TV Zvezda lugusid nägid päevavalgust õppuse aktiivse faasi ajal (septembri alguses ja keskel) ning pärast õppuse ametlikku lõppu. Tasub aga märkida, et aktiivne faas seostus eelkõige artiklitega, milles käsitleti Venemaa relvastust, õppuse stsenaariumi ning Venemaa juhtkonna rahulolu õppusega.

Poliitilise taustaga artikleid, milles käsitleti ka õppusega seotud rahvusvahelist olukorda, ilmus tunduvalt vähem ning nende sisu oli pigem pealiskaudne. Põhjus võib peituda selles, et ei olnud veel päris selge, kuidas Lääs reageerib ning mis võib juhtuda õppuse ajal ja järel. Siiski leidis ka poliitilise alatooniga tekste. Pärast õppust avaldatud artiklites kirjeldati peamiselt õppuse käigus toimunud sündmuste geopoliitilist tausta. Sageli esines NATO-vastast viha, mida esitati lugejale mitmel moel: kasutati klassikalist naeruvääristamise võtet ning alandava ja mõnitava tonaalsusega tekste, millega loodi Venemaa naabritele (NATO liikmesriikidele) negatiivset kuvandit.

Kuigi üldiselt lahati TV Zvezdas sarnaseid teemasid kui portaalides Baltnews.ee ja RuBaltic.ru (nt Venemaa ei kavatse kedagi rünnata; NATO/Lääs on Venemaa suhtes paranoilised; Zapad 2017 korraldati puhtalt enesekaitseks), lisandus ühisteemadele TV Zvezdas üpris aktiivne Venemaa sõjalise võimsuse ja uute sõjaliste suursaavutuste käsitlemine (nt uus tehnika ja ülikiired raketid). Palju kasutati hirmutamist ja naeruvääristamist. Ka TV Zvezdas loodi pidevalt Läänele (sh Eestile ja Baltimaadele) ja NATO-le russofoobset kuvandit ning vahel käsitleti neid paranoilistena.

Kõigi nelja allika paljude artiklite läbiv (peaaegu valdav) toon oli naeruvääristav. Sageli naeruvääristati NATOt ja Läänt (ka Eestit) ning ironiseeriti nende üle. Naerualuseid teemasid oli mitmesuguseid: Baltimaad kardavad Venemaa sõjalist võimsust, Zapadit ja Putinit. Sama võtet kasutati inimeste

puhul ning eriti naeruvääristati USA, NATO, Euroopa ja Baltimaade tipp-sõjaväelasi, poliitikuid ja eksperte.

Naeruvääristamise viise oli isesuguseid alates robustsetest, vahel isegi labastest anekdootlikest lugudest kuni peenema ironiseerimiseni, mille puhul sai naeruvääristamist sageli märgata vaid ridade vahelt, nii et see ei olnud päris otsene. Kasutati ka sarkasmi ning üritati jätta muljet, et artiklid on tasakaalustatud ja objektiivsed. Suurem osa naeruvääristavaid tekste olid nn ekspertide arvamuskirjutused, kuigi vahel avaldus naeruvääristamine ka reportaažides. Uudistelaadsed lood olid neutraalsema alatooniga. Esines ka hulk tekste (sageli just uudised), milles naeruvääristamist ei tuvastatud.

Kirjandus

- Armistead, E. Leigh** (ed.) 2004. Information Operations: Warfare and the Hard Reality of Soft Power. Washington, D.C.
- Daniel, Donald C.; Herbig, Katherine L.** (eds.) 1981. Strategic Military Deception. New York: Pergamon Press.
- Darczewska, Jolanta; Żochowski, Piotr** 2015. Russophobia in the Kremlin's Strategy. A Weapon of Mass Destruction. – Point of View 56. Warsaw: Centre of East European Studies.
- Earley, Pete** 2009. Seltsimees J. Vene meisterspioon külma sõja järgses Ameerikas paljastab oma rääkimata saladused. Tlk Lauri Liiders. Tartu: Tänapäev.
- Giles, Keir** 2018. Russia Hit Multiple Targets with ZAPAD 2017. Carnegie Endowment for International Peace.
- Gnauck, Gerhard** 2017. Das Land, das sich vor Putin am meisten fürchten muss. – Die Welt, 30.05.2017.
<<https://www.welt.de/politik/ausland/article165100130/Das-Land-das-sich-vor-Putin-am-meisten-fuerchten-muss.html>>.
- Gorenburg, Dmitry** 2018. 5 Things to Know about Russia's Vostok-2018 Military Exercises. – The Washington Post, 13.09.2018.
<https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/09/13/5-things-to-know-about-russias-vostok-2018-military-exercises/?noredirect=on&utm_term=.a931abfbd993> (16.09.2018).
- Kaitsepolitsei aastaraamat** 2015. Koostanud Harrys Puusepp. Tallinn: Iloprint.
<https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/aastaraamat-2015.pdf> (16.09.2018).
- Kowalik, Tomasz K.; Jankowski, Dominik P.** 2017. The Dangerous Tool of Russian Military Exercises. Center for European Policy, 09.05.2017.
<<http://cepa.org/EuropesEdge/The-dangerous-tool-of-Russian-military-exercises>> (16.09.2018).
- Laugen, Lauri** 2017. Vene kaitseministeeriumi hämmastab jutt õppuste Zapad 100 000 osavõtjast: laest võetud numbrid. – Delfi.ee, 14.09.2017.

- <<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/vene-kaitseministeeriumi-hammastab-jutt-oppuste-zapad-100-000-osavotjast-laest-voetud-numbrid?id=79504084>> (19.09.2018).
- Macdonald, Scot** 2007. Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century: Altered Images and Deception Operations. New York: Routledge.
- Metlev, Sergei** 2018. Russofoobia mõiste Kremli keeles. – Postimees, 07.06.2018. <<https://arvamus.postimees.ee/4500778/sergei-metlev-russofoobia-moiste-kremli-keeles>> (16.09.2018).
- Mägi, Harri; Vitsut, Lauri** 2008. Infosõda: visioonid ja tegelikkus. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS.
- Propastop** 2018. Uuriv ajakirjandus valgustab Kremli propagandamasina siseelu. – Propastop, 03.09.2018. <<https://www.propastop.org/2018/09/03/4187/>> (16.09.2018).
- Publishing House “Komsomolskaya Pravda”** 2015. Moscow. <<https://advert.kp.ru/Files/20150901122913.pdf>> (16.09.2018).
- Ruiz Palmer, Diego A.** 2014. The NATO-Warsaw Pact Competition in the 1970s and 1980s: A Revolution in Military Affairs in the Making or the End of a Strategic Age? – Cold War History, Vol. 14, Issue 4, pp. 533–573.
- Röpke, Julian** 2017. Putin’s Zapad 2017 Simulated a War against NATO. – Bild, 19.12.2017. <<https://www.bild.de/politik/ausland/bild-international/zapad-2017-english-54233658.bild.html>> (19.04.2018).
- Sprünge, Inga** 2018. How Russian Propaganda Becomes Even Nastier in Baltic News. – Re:Baltica, 29.03.2018. <<https://en.rebaltica.lv/2017/03/how-russian-propaganda-becomes-even-nastier-in-baltic-news/>> (18.09.2018).
- Stoicescu, Kalev** 2017. Decoding *Zapad-2017*. September 2017, Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus, Tallinn. <https://www.icds.ee/fileadmin/media/IMG/2017/Publications/ICDS_Analysis_Decoding_Zapad-2017.pdf> (03.03.2018).
- Suhhankin, Sergei** 2017. Zapad-2017: mida õppus õieti näitas? – Diplomaatia, nr 170. <<https://diplomaatia.ee/zapad-2017-mida-oppus-oieti-naitas/>> (10.08.2018).
- Sutyagin, Igor** 2017. Zapad-2017: Why Do the Numbers Matter? – RUSI, Commentary, 12.09.2017. <<https://rusi.org/commentary/zapad-2017-why-do-numbers-matter>> (10.08.2018).
- Sündroom.** – Wikipedia.ee. <<https://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCndroom>> (09.11.2018).
- Zapad 2017 Joined Strategic Exercise.** <<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews>> (10.11.2017).
- Turchynov, Oleksandr** 2017. ‘Zapad-2017’ – Reality and Threats. – Nation Security and Defense Council of Ukraine, 22.08.2017. <<http://www.rnbo.gov.ua/en/news/2858.html>> (18.08.2018).

Unexpected Combat Readiness Inspection of Troops of Western and Central Military Districts (February 26, 2014).

<<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12116567@egNews>> (16.09.2018).

Ventsel, A.; Sazonov, V. 2018. Russofoobia mobiliseeriv jõud. – Postimees, 26.06.2018.

<<https://arvamus.postimees.ee/4509822/andreas-ventsel-ja-vladimir-sazonov-russofoobia-mobiliseeriv-joud>>.

Ventsel, Andreas; Hansson, Sten; Madisson, Mari-Liis; Sazonov, Vladimir 2018. Hirmu mehhanismid strateegilistes narratiivides õppuse Zapad 2017 näitel. – Sõjateadlane, nr 8, lk 103–127.

Vienna Document 2011. On Confidence and Security-Building Measures 2011. – OSCE, 30.11.2011.

<<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>> (18.09.2018).

Wilk, Andrzej 2017. The Zapad-2017 Exercises: The Information War (for Now). – Centre for Eastern Studies (OSW), 04.09.2017.

<<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-09-04/zapad-2017-exercises-information-war-now>> (22.12.2017).

Геополитика 2017. Европейская дуга. «Стальная стена» НАТО у русских границ. – Геополитика, 06.04.2017.

<<http://geo-politica.info/evropeyskaya-duga-stalnaya-stena-nato-u-russkikh-granits.html>> (01.08.2018).

ИД «Комсомольская правда» 2015. 05.07.2015. <<http://www.kp.ru>> (16.09.2018).

Ильин, Сергей 2018. Прибалтика как слабое звено: США в ужасе от восточного фланга НАТО. – Ria.ru, 25.06.2018.

<<https://ria.ru/accents/20180625/1523371584.html>> (29.09.2018).

Комсомольская Правда в Молдове. <<http://www.kp.md>> (09.11.2018).

Комсомольская Правда в Украине. <www.kp.ua> (09.11.2018).

Комсомольская Правда. <<http://www.kp.ru>> (09.11.2018).

Комсомольская Правда: Северная Европа. <www.kompravda.eu> (09.11.2018)

О портале. – RuBaltic.ru. <<https://www.rubaltic.ru/about/>> (09.11.2018).

Радио «Комсомольская правда». <<http://www.kp.ru/radio/>> (09.11.2018).

Редакция. – RuBaltic.ru. <<https://www.rubaltic.ru/edition/>> (09.11.2018).

Analüüsitud internetiallikad

Baltnews.ee

Baltnews 2017a. Эксперт: доктрина «советской оккупации» стран Балтии служит оправданием дискриминации русских. – Baltnews.ee, 03.11.2017 <http://baltnews.ee/in_russia/20171103/1016409027> (21.09.2018).

Baltnews 2017b. Справочник «настоящего эстонца» учит общению с русскими «тиблами». – Baltnews.ee, 27.11.2017.

<<http://baltnews.ee/obc/20171127/1016437710.html>> (12.06.2018).

- Baltnews** 2017с. Защищать страны Балтии в НАТО планируют блокадой Калининградской области. – Baltnews.ee, 20.06.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170620/1016082107.html>> (21.09.2018).
- Baltnews** 2017d. National Interest: усиление НАТО в Прибалтике может дать России мотив для вторжения. – Baltnews.ee, 14.11.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20171114/1016423518.html>> (21.09.2018).
- Baltnews** 2017e. Die Welt: у Путина с Эстонией «личные счёты». – Baltnews.ee 01.06.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170601/1016023266.html>> (21.09.2018).
- Baltnews** 2017f. НАТО возводит на границе с Россией «стальную стену» от Эстонии до Польши. – Baltnews.ee, 03.04.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170403/1015854584.html>> (21.09.2018).
- Baltnews** 2017g. The Independent: учения «Запад-2017» выставили НАТО фабрикой «fake news». – Baltnews.ee, 23.09.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170923/1016308913.html>> (21.09.2018).
- Baltnews** 2017h. Пострадавшим от «синдрома Запада» дали два года на его преодоление. – Baltnews.ee, 26.09.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170926/1016314322.html>> (01.09.2018).
- Baltnews** 2017i. Депутат ЕП Яна Тоом о боязни «Запада 2017»: «Кто сильнее испугается, тому больше дадут». – Baltnews.ee, 11.09.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170911/1016281635.html>> (07.07.2018).
- Baltnews** 2017j. Эксперт: нацисты в НАТО – это враги, и их вновь придётся разбить. – Baltnews.ee, 26.07.2017.
<<http://baltnews.ee/mir/20170726/1016170075.html>> (21.09.2018).
- Капов, Евгений** 2017. С легким паром! На выборы с именем фюрера? Такого в Европе давненько не было! – Baltnews.ee, 24.09.2017.
<<http://baltnews.ee/authors/20170924/1016310512.html>> (12.06.2018).
- Постников, Владимир** 2017. Реплика: про Майка Пенса, сеанс коллективной психотерапии и атлантическую солидарность. – Baltnews.ee, 31.07.2017.
<<http://baltnews.ee/policy/20170731/1016181255.html>> (12.06.2018).

Inosmi.ru

- Лукаш Дичка (Lukáš Dučka), Гийом Ласконжарья (Guillaume Lasconjarias)** 2017. «Запад-2017» и угроза для восточного крыла альянса. – Inosmi.ru, 05.10.2017.
<<https://inosmi.ru/military/20171005/240448903.html>> (05.04.2018).

Комсомольская Правда

- Баранец, Виктор** 2017а. Почему учения «Запад-2017» на территории России и Белоруссии испугали НАТО. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 14.09.2017.
<<https://www.kompravda.eu/daily/26731.4/3758211/>> (02.05.2018).
- Баранец, Виктор** 2017б. Минобороны России: «Запад-2017» не грозит соседям. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 29.08.2017.
<<https://www.kompravda.eu/daily/26723/3750210/>> (04.03.2018).

- Баранец, Виктор** 2017с. Громко в НАТО вдали и тихо танки гнали. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 12.10.2017.
<<https://www.kompravda.eu/daily/26743/3771534/>> (12.06.2018).
- Баранов, Андрей; Афонина, Елена** 2016. Прибалтийская русофобия и её истоки. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 08.04.2016.
<<https://www.kompravda.eu/radio/26511/3531281/>> (04.03.2018).
- Болгова, Екатерина** 2017. В Минобороны РФ ответили на слова главы военного ведомства ФРГ об учениях «Запад-2017». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 09.09.2017.
<<https://www.kompravda.eu/online/news/2863089/>> (12.06.2018).
- Комсомольская Правда** 2017а. НАТО подпирает рубежи России, а Эстония кричит о «враждебности Путина». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 15.07.2017.
<<https://www.kompravda.eu/daily/26705.7/3729452/>> (04.03.2018).
- Комсомольская Правда** 2017б. Посол Латвии в России не видит смысла в панике вокруг учений «Запад-2017». – Комсомольская Правда. Северная Европа, 31.09.2017.
<<https://www.kompravda.eu/online/news/2854657/>> (04.03.2018).

RuBaltic.ru

- Азадовский, Леонид** 2018. Запад нагнетает ужас перед российско-китайскими учениями «Восток-2018». – RuBaltic.Ru, 03.09.2018.
<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20180903-zapad-nagetaet-uzhas-pered-rossiysko-kitayskimi-uchenyami-vostok-2018/>> (18.09.2018).
- Филин, Олег** 2017. После учений «Запад-2017» в НАТО скажут: «Россия снова побоялась оккупировать соседей». – RuBaltic.ru, 08.09.2017.
<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/08092017-interesy-nato-na-zapadnom-flange-postsovetskogo-prostranstva/>> (04.03.2018).
- Гусев, Алексей** 2017. Учения «Запад-2017»: украинские фантазии о двухстах тысячах, «троянский конь» Ходжеса и реакция НАТО. – RuBaltic.ru, 27.09.2017.
<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/21082017-ucheniya-zapad-2017-ukrainskie-fantazii-o-dvukhstakh-tysyachakh-troyanskiy-konkhodzhesa-i-reaktsiya/>> (12.06.2018).
- Носович, Александр** 2017а. Выстрел в Прибалтику: Белый дом назвал национализм идеологией неудачников. – RuBaltic.ru, 18.08.2017.
<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/18082017-vystrel-v-pribaltiku-belyy-dom-nazval-natsionalizm-ideologiy-neudachnikov-/>> (12.06.2018).
- Носович, Александр** 2017б. В учениях «Запад-2017» увидели репетицию оккупации Прибалтики. – RuBaltic.ru, 28.09.2017.
<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/28092017-v-uchenyakh-zapad-2017-uvidele-repetitsiyu-okkupatsii-pribaltiki/>> (12.06.2018).

Носович, Александр 2017с. «Запад-2017» используют для запугивания Россией. – RuBaltic.ru, 29.03.2017.

<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/29032017-zapad-2017-ispolzuyut-dlya-zapugivaniya-rossiey/>> (12.06.2018).

RuBaltic.ru 2017а. В Кремле назвали проявлением «истеричной русофобии» отчет спецслужб Литвы. – RuBaltic.ru, 03.04.2017.

<<https://www.rubaltic.ru/news/03042017-kreml-rusofobia-litva/>> (12.06.2018).

RuBaltic.ru 2017б. Грибаускайте назвала главную цель учений «Запад-2017». – RuBaltic.ru, 08.09.2017.

<<https://www.rubaltic.ru/news/08092017-gribauskaite-tsel-ucheniy-zapad2017/>> (21.09.2018).

Середенко, Сергей 2017. Русофобия прибалтийская и украинская. – RuBaltic.ru, 17.07.2017.

<<https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/17072017-rusofobiya-pribaltiyskaya-i-ukrainskaya/>> (12.06.2018).

Россия 24

Россия 24 2017. Учения «Запад-2017» вызвали у НАТО острые приступы русофобии и паранойи. – Россия 24, 14.09.2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=Lych_Kc9m1w> (01.02.2018).

Сегодня

На учениях «Запад-2017» Россия отработала захват стран Балтии 2017. – Сегодня, 20.12.2017.

<<https://www.segodnya.ua/world/russia/na-ucheniyah-zapad-2017-rossiya-otrabotala-zahvat-stran-baltii-smi-1100193.html>>.

Sputnik

Sputnik 2017. Синдром «Запада»: кто не может жить без «русской угрозы». – Sputnik.lv, 26.09.2017.

<<https://ru.sputniknews.lv.com/world/20170926/5971986/uchenija-zapad-sindrom-zapada-komu-nuzhna-russkaja-ugroza.html>> (01.02.2018).

Хроленко, Александр 2017. Легенды осени: пять мифов об учениях «Запад-2017». – Sputnik.lt, 08.08.2017.

<<https://ru.sputniknews.lt/columnists/20170808/3625980/pyat-mifov-ob-ucheniyah-zapad-2017.html>> (16.09.2018).

ТАСС

ТАСС 2017. Глава Минобороны Белоруссии: учение «Запад-2017» не направлено против третьих стран. – ТАСС, 17.07.2017.

<<http://tass.ru/opinions/interviews/4419507>> (10.11.2017).

TV Zvezda

Сергеев, Дмитрий 2017. Армия России-2017: проверять на обороноспособность не советуем. – TV Zvezda, 23.12.2017.

<<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201712230925-ijia.htm>> (01.02.2018).

TV Zvezda 2017a. Русофрения. Болезнь века. – TV Zvezda, 12.09.2017.

<<https://tvzvezda.ru/schedule/programs/content/201510291058-7whr.htm/201709121023-mqgq.htm>> (01.02.2018).

TV Zvezda 2017b. Если завтра война. – TV Zvezda, 22.09.2017.

<<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709011856-niyh.htm>> (01.02.2018).

TV Zvezda 2017c. Корреспондент «Звезды» показал, как залп комплекса «Бал» может уничтожить корабельную ударную группу. – TV Zvezda, 01.09.2017.

<<https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709011856-niyh.htm>> (01.02.2018).

TV Zvezda 2017d. Прибытие эшелона российской техники на учения «Запад 2017». – TV Zvezda, 16.09.2017.

<<https://www.youtube.com/watch?v=5cqiIvr0bkY>> (01.08.2018).

TV Zvezda 2017e. Самые яркие моменты за 16 09 2017! Учения Запад 2017! – TV Zvezda, 18.09.2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=ahFON5_07lw> (11.09.2018).

TV Zvezda 2017f. У Европы нет причин бояться «военного вторжения» России – СМИ. – TV Zvezda, 04.09.2017.

<https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201709041200-1291.htm> (01.02.2018).

TV Zvezda 2017g. Можно любоваться бесконечно огнем, водой и истерикой западных политиков - Николай Петров о реакции на «Запад-2017». – TV Zvezda, 15.10.2017.

<<https://tvzvezda.ru/schedule/programs/content/201612191554-qh8a.htm/201710161718-s3j6.htm>> (01.02.2018).

YouTube

Выступление Министра обороны Белоруссии генерал-лейтенанта Андрея Равкова. – Youtube, 26.04.2017.

<<https://www.youtube.com/watch?v=3ZCyh5ew1f8>> (10.11.2017).

Muud viidatud allikad (Eesti venekeelne meedia)

Велижанин, Владислав 2017. Предвыборный блог. Буйно расцвела ксенофобия. – Err.ru, 29.09.2017.

<<https://rus.err.ee/633374/predvybornyj-blog-bujno-rascvela-ksenofobija>> (05.04.2018).

Волков, Максим 2017a. Большинство политиков Старого Света понимают, что санкционный цирк надо заканчивать. – Stolitsa.ee, 12.09.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/185492?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018).

Волков, Максим 2017b. Уже государство больше заинтересовано в том, чтобы почти 100 000 человек поменяли статус безгражданства. – Stolitsa.ee, 20.07.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/179198?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018).

Карпов, Анатолий 2017. На Западе русофобия – сильная Россия никому не нужна. – Rus.delfi.ee, 15.06.2017.

<<http://rus.delfi.ee/sport/muudalad/anatolij-karpov-na-zapade-rusofobiya-sil-na-rossiya-nikom-ue-nuzhna?id=78577839>>.

Кузнецов, Дмитрий 2017. Лукас – внук репрессированных хуторян, а потому русофобия у него в крови. – Stolitsa.ee, 06.7.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/177544?pattern=%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%8F&type=all&year=2017>> (05.04.2018).

Dr VLADIMIR SAZONOV

Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi Vana Lähis-Ida uuringute vanemteadur ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste rakendusuuringu keskuse analüütik

ALEKSANDR GONTŠARENKO, MA

Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri Lääne-Harju piirkonnagrupi piirkonnapolitseinik